

**EUREKA
Digital
2-2009**

Nordområdebegrepet

– innhold, bakgrunn og forventninger

Av Håkon Rune Folkenborg
Førstelektor i samfunnsfag

Universitetet i Tromsø

EUREKA DIGITAL 2-2009
ISSN 0809-8360
ISBN: 978-82-7389-207-2

Nordområdebegrepet – innhold, bakgrunn og forventninger

Når et statsbudsjett legges fram om høsten, meisles myndighetenes politiske profil i pengebeløp. Årvåkne blikk saumfarer om pengene følger de uttalte ambisjonene. Høsten 2008 kan nordområdesatsninga tjene som et godt eksempel på dette. Særlig i Nord-Norge har forventninger om at fastlandsdelen av de norske nordområdene skulle få oppleve et løft vært store, både blant lokale og regionale politikere og menigmann. Lenvik-ordfører Martin Næss målbærer forventningene til regjeringa slik: ”Visjonære tanker og begrepsavklaringer, som dere driver med, betyr ingenting for folk flest i Nord-Norge. Det dere blir målt etter på er om dere får nordområdene ned til landjorda og bygger veier og havner.”¹ Regjeringas talsmann Karl-Eirik Schjøtt-Pedersen repliserte slik på kritikken fra ordførere og rådmenn i nord: ”Nordområdesatsningen er ikke en tradisjonell Nord-Norge-plan, sier Schjøtt-Pedersen. – Nordområdepolitikken er først og fremst å ivareta Norges nasjonale og internasjonale interesser og forpliktelser i nord.”²

På forholdsvis kort tid har nordområdebegrepet dukket opp i mange ulike sammenhenger, det snakkes om nordområdesatsning, nordområdepolitikk, nordområdefokus, nordområdeperspektiv, nordområdevisjoner, nordområdedimensjoner, nordområdekunnskap og så videre. Selv om nordområdene omtales i bestemt form, er det åpenbart at det i ulike sammenhenger legges et noe ulikt betydningsinnhold til grunn.

Hva er innholdet i nordområdebegrepet? Nordområdebegrepet defineres i tekst, gjennom offentlige dokumenter og kart, men det er ikke den romlige avgrensninga som skaper de største meningsbrytningene. Hvilke tanker, assosiasjoner og forventninger skaper begrepet? Fastlandsdelen av de norske nordområdene, Nord-Norge, er også del av de transnasjonale regionene Nordkalotten og Barentsregionen. Har disse tapt terreng til fordel for

nordområdebegrepet? Et annet spørsmål er om det tenkes ulikt på hva nordområdesatsninga skal avstedkomme, avhengig av om en befinner seg i Nord-Norge eller utenfor.

Utenriksminister Gahr Støre og nordområdene

Om man skulle sette et ansikt på nordområdebegrepet, ville det for mange blitt Jonas Gahr Støre. Etter kun 4 uker i utenriksministerstolen, 10. november 2005, definerte han nordområdesatsningas innhold i Tromsø i foredraget ”Et hav av muligheter – en ansvarlig politikk for nordområdene”. Her løftes nordområdene som begrep fram, og nordområdesatsning fastslås som blant regjeringas viktigste. Nordområdene som Europas nye energiregion, videreutvikling av Barentssamarbeidet, satsning på nordområderelatert kunnskap, styrking av suverenitetshåndhevelsen og forvaltninga av fiskeressurser var blant temaene, og førstnevnte av størst betydning. Avslutningsvis slo han fast at ”Om Norge er mulighetenes samfunn, så er det nordlige Norge mulighetenes land.”³ Forsamlingen ble begeistret og forventninger sådd. En helhetlig nordområdestrategi hadde blitt lansert som punkt 1 av totalt 4 satsningsområder i norsk utenrikspolitikk høsten 2005.⁴

Gahr Støre ble herfra og utover selve gallionsfiguren for nordområdesatsninga. Under nominasjonsdebatten i forkant av det forestående stortingsvalget i 2009, ble det sådd tvil om han ville få sikker plass av Oslo Ap på valglista. Det var dermed ikke helt overraskende for mange at det ble tatt til orde for å tilby han førsteplassen på stortingsvalglista for Troms Ap.⁵

Et søk i a-tekst på søkeordet ”nordområdene” indikerer den økte omløpshastigheten begrepet herfra og utover får. For riksavisene *Aftenposten*, *Dagbladet* og *VG* er økningen i treff fra 2004 til 2005 på henholdsvis 300 % (fra 61 til 186), 245 % (fra 33 til 81) og 900 % (fra 7 til 63), i den nordnorske avisa *Nordlys* er økningen på 437 % (fra 107 til 463).⁶ Flagginga av

nordområdene som et av regjeringens viktigste prioriteringsområder medførte definitivt et vannskille i bruken av begrepet, og *Regjeringens nordområdestrategi* ble 1. desember året etter presentert i samme by.

Likevel, selv om nordområdesatsninga i stor grad assosieres med Gahr Støre og den rød-grønne regjeringen, var begrepet nordområdene etablert før dette.

Nordområdebegrepet i tekst

Bruken av begrepet nordområdene fram til 2000-tallet tyder på et visst sammenfall med begrepet Arktis, altså områdene rundt Nordpolen, men med en viss uenighet om hvor langt sør området strekker seg. Enkelte vektlegger bare det marine isdekket som flyter rundt polen, mens andre inkluderer landområder som Svalbard, Grønland og de nordligste delene av Amerika. De fleste ser nok imidlertid for seg det arktiske området som sammenfallende med området nord for polarsirkelen.⁷

Allerede i 1998 tok Senterpartiets statssekretær i Utenriksdepartementet, Åslaug Haga, initiativ til å se nærmere på det en da kalte norsk nærområdepolitikk og herunder den nordlige dimensjonen i denne nærområdepolitikken.⁸ I 2003 nedsatte Høyres utenriksminister Jan Petersen et utvalg som skulle utrede utfordringer og muligheter i nordområdene, som senere på året leverte NOU 2003:32, kalt *Mot nord!*, med undertittelen *Utfordringer og muligheter i nord*. Etter hvert fulgte det flere offentlige dokumenter med nordområdene som utgangspunkt.⁹

En naturgeografisk og politisk/administrativ avgrensning

I den nevnte NOU 2003:32, *Mot nord!* forstås nordområdene slik: ”I forhold til mandatet forstår utvalget *nordområdene* som hele det sirkumpolare Arktis, inkludert Barentsregionen og Barentshavområdet.”¹⁰

Det sirkumpolare Arktis defineres her lik AMAPs (Arctic Monitoring and Assessment Programme) avgrensning av Arktis, langs polarsirkelen på land og noe lenger sør i de marine områdene. AMAPs kart som brukes for å illustrere dette området har også inntegnet øvrige naturgeografiske avgrensninger.¹¹

Avgrensningen av Barentsregionen er politisk/administrativ og sammenfaller med Barentssamarbeidets bruk av begrepet. De politisk/administrative enhetene er de tre nordligste fylkene i Norge, Norrbotten, Västerbotten og Norra Österbotten i Sverige, Lappland og Kainuu i Finland, og Murmansk, Karelen, Arkhangelsk, Komi og Nenets i Russland. Det poengteres at når det gjelder miljøspørsmål skal tilliggende havområder inkluderes i denne avgrensningen.¹² Fiskeriforvaltninga i Barentshavsområdet forvaltes imidlertid gjennom en bilateral avtale mellom Norge og Russland (Sovjetunionen fram til 1991) som siden 1970-tallet har satt kvoter og tekniske reguleringer for de viktigste fiskebestandene i Barentshavet.¹³

Barentshavsområdet avgrenses, i tillegg til selve Barentshavet, til tilliggende øygrupper i nord og nordøst, nære landområder på fastlandet, samt Petsjorahavet. Innenfor nordområdene defineres Barentsregionen og Barentshavområdet som ”nære nordområder”.¹⁴

I Stortingsmelding nr. 30 (2004-2005) *Muligheter og utfordringer i nord*, finner en ikke noen eksplitt redegjørelse for avgrensninga av nordområdene. En kan anta at en har en sammenfallende forståelse om hva nordområdene er, med den nevnte NOU, *Mot nord!*

I *Regjeringens nordområdestrategi* fra 2006 foretas følgende avgrensning av nordområdene:

Nordområdene favner vidt i så vel geografisk som politisk forstand. Geografisk omfatter dette land- og havområder fra Sør-Helgeland og østover fra Grønlandshavet til Barentshavet og Petsjorahavet. I politisk forstand inkluderer nordområdene de administrative enheter i Norge, Sverige, Finland og Russland som er omfattet av Barentssamarbeidet. Nordområdepolitikken omfatter videre det nordiske samarbeidet, forholdet til USA og Canada gjennom Arktisk råd og EU gjennom Den nordlige dimensjon.¹⁵

Som vi ser tilføres denne avgrensninga av nordområdene en videre utenrikspolitisk dimensjon, ved å trekke inn de øvrige nordiske landene, USA, Canada og EU i det som forstås som nordområdepolitikken. Det er tilsynelatende sammenfall når det gjelder den naturgeografiske avgrensningen som tidligere er gjort.

Nordkalotten

Norges nordligste landsdel inngikk allerede i begrepene Nordkalotten og Barentsregionen før begrepet nordområdene for alvor fikk fotfeste fra 2005. Har den økte bruken av nordområdene gått på bekostning av nordkalotten? En indikasjon kan også her være søk i a-tekst. Antall treff på søkeordet ”nordkalotten” viser for avisa *Nordlys* sin del at treffene fra 2000 og utover, bare utgjør halvparten av treffene for årene 1990 til 1994. For riksavisene *Aftenposten*, *Dagbladet* og *VG* er treffene på et relativt stabilt nivå, men med en viss overvekt på 1990-årene.¹⁶

Ordet kalott kommer fra fransk og er ei rund lue uten brem. Ser en på kartillustrasjoner av nordkalotten skjønner en det geografiske argumentet bak navnevalget, der kalotten er trukket ned over den nordlige delen av Europas fastland.¹⁷

Nordkalotten inkluderer de tre nordligste fylkene i Norge og de to nordligste i Sverige og Finland: Norrbotten og Lappland. I geografisk forstand inkluderes også Kolahalvøya i dette Nordkalottfellesskapet, og i tida etter Sovjetunionens kollaps har det igjen blitt vanlig å inkludere denne delen i det en tenker som Nordkalotten.

Ragnar Lassinantti (1915-1985), landshövding i Norrbottens län (1966-82), har fått tilnavnet ”Nordkalottens gudfar”. Den første nordkalottkonferansen ble holdt i mars 1960, og fra første stund var Lassinantti kanskje den viktigste pådriveren for å gi mening og innhold til nordkalottsamarbeidet. I en av biografiene om han står det: ”För Lassinantti var redan från första början kalottsamarbetet t.o.m. betydelsefullare än hela det nordiska samarbetet. Han såg nordkalottområdet som en av samma huvuddrag kännetecknad region, vilken hade förutsättningar för både ekonomiskt och kulturellt samarbete.”¹⁸

Det som først og fremst kjennetegner dette området historisk, er at det forholdsvis seint ble fastlagt statsgrenser her, noe som gjorde vandringer og flyttinger friere og som preget kulturen i området. Det er særlig samisk og kvensk kultur som er grenseoverskridende i dette området. I store trekk er Nordkalotten sammenfallende med den samiske urbefolkningens kjerneområde, Sápmi, og samene er ofte omtalt som Nordkalottens urfolk og knytter således hele dette transnasjonale området kulturelt og historisk sammen som en meningsfull enhet.¹⁹

Siden 1967 har det eksistert et Nordkalottråd (fram til 1997 kalt Nordkalottkomitéen), en av åtte grenseregionale samarbeidsorganisasjoner i Norden. Rådet består av de øverste politiske og administrative beslutningstakerne i de nevnte fylkene. Hovedmålsetningen er å inspirere og stimulere til økt samhandling over grensene i området, og aktivt bidra til å bygge ned de grensehindringene som gjør et slikt samarbeid vanskelig.²⁰

Fra Nordkalottsamarbeid til Barentssamarbeid

I tida under den kalde krigen, med spente relasjoner mellom øst- og vestblokken, ble Nordkalottsamarbeidet det mest velfungerende transnasjonale samarbeidet i nord. Et vendepunkt kom imidlertid da Mikhail Gorbatsjov, som hadde overtatt som leder for Sovjetunionens kommunistparti i 1985, i 1987 holdt sin såkalte Murmansk-tale. Her tok han til orde for et utvidet samarbeid i nord. Internasjonalt miljøsamarbeid og en generell avmilitarisering av de strategisk viktige nordområdene, ble løftet fram. Dette initiativet innevarslet en ny epoke for internasjonal politikk i nord.²¹ Utfordringa lå da på de nordiske landene, og fra finsk side ønsket man å utvide det allerede etablerte Nordkalottsamarbeidet til også å inkludere Russland. Fra norsk side ble imidlertid Barentsregionen og Barentssamarbeidet begreper som speilet de nye samarbeidsmulighetene i nord. Etter den kalde krigens definitive sluttspunkt, Sovjetunionens kollaps i 1991, presenterte den daværende norske utenriksministeren Thorvald Stoltenberg våren 1992 planene om etableringen av en såkalt Barentsregion.

Stoltenberg deltok på Nordkalottkomiteens møte 20.–21. oktober dette året, og i sin tale kom han inn på hvorfor Nordkalottsamarbeidets planer om en Storkalott ikke var den beste plattformen for samarbeid med Russland. Fylkene Murmansk og Arkhangelsk skulle knyttes politisk til Barentssamarbeidet som likeverdige samarbeidspartnere, samtidig ville dette gi en

sørdimensjon ved at utviklinga i Barentsregionen ble satt inn i en bredere europeisk samarbeidsramme. Nordkalottsam arbeidet hadde etter hans mening en særegen rolle å spille i forhold til et nordisk samarbeid basert på felles kultur og innarbeidede arbeidsvaner. Å skulle trekke inn kompliserte russiske problemstillinger i Nordkalottsam arbeidet ville være for belastende. På grunn av disse to ulike rollene burde Nordkalottsam arbeidet være samkjørt med Barentsam arbeidet, men adskilt når det gjaldt samarbeidet østover mot Russland.²²

Hele nordkalottområdet inngikk i denne nye større regionen. En dreining av interessefokus hadde åpenbart funnet sted, og en utvidelse av samarbeidende parter skulle følge. Formelt ble Barentssamarbeidet etablert i Kirkenes 11. januar 1993. Utenriksministre, og andre representanter, fra 13 land og Europakommisjonen ble enige om at samarbeidets målsetning var å fremme et bredt samarbeid på tvers av tidligere skiller. Vekten skulle legges på praktiske tiltak for å fremme alle typer menneskelig kontakt, handel, investeringer og bærekraftig utvikling generelt. Den historiske utviklinga banet veien for dette samarbeidet, og framtidvisjonene ble i stadig sterkere grad knyttet til Barentsregionen, enn til Nordkalotten.

Et søk i a-tekst på ”barentsregionen” gir relativt beskjedne antall treff i *Aftenposten*, *Dagbladet* og *VG*, men tendensen er flest treff for 1990-årene. For avisa *Nordlys* sitt vedkommende er antall treff større, men den samme tendensen finner en også her.²³ En kan med rette spørre seg hvorfor det etter kort tid lanseres et nytt begrep som skal representere utfordringer og muligheter i nord?

Fra Barentsregionen til nordområdene

Barentssamarbeidet og Barentsregionen lever videre og defineres, som vi har sett, innenfor nordområdene som de ”nære nordområdene”. Men den entusiasme, kombinert med ambisiøse

framtidsvisjoner, ledsager ikke lenger omtalen av Barentssamarbeidet i samme grad.

Stemningen var til å begynne med preget av at jernteppet, som hadde skilt oss fra våre naboer i øst i nesten 50 år, var borte. Man skulle finne sammen igjen og utvikle nærings samarbeid, og for Nord-Norges del var man ikke lenger en utkant i den vestlige verden, men sentral i forhold til det enorme russiske markedet. Den russiske delen av Barentsregionen utgjorde tross alt 4,5 millioner innbyggere av regionens totalt 6 millioner innbyggere.²⁴

Det var på 1990-tallet ikke uvanlig å fremstille Sovjetepokens isolasjon som en parentes i relasjonen mellom Nord-Norge og Russland. Kontakt og handel var normalt tilstanden og Sovjetepoken et unntak. Hva ville ikke dette bety for bosetning og næringsutvikling i Nord-Norge? De store forventningene knyttet til dette, ble etter hvert innhentet av virkeligheten og pendelen svingte således til den motsatte negative ytterkant.

Næringslivssatsningene østover ble ofte vurdert som mislykkede satt opp mot forventningene, og angrende investorer fikk etter hvert mye spalteplass i avisene. Miljøvernssamarbeidet viste seg heller ikke å bli innfridd i tråd med ambisjonene, særlig gjaldt dette de midlene som fra norsk side ble bevilget for å bedre behandlingen av atomavfall og rensing av utslippene fra Nikel-verket. Det ble åpenbart at en hadde undervurdert kulturforskjellene, og at det russiske byråkratiet ikke arbeidet i tråd med norske forventninger. På relativt kort tid ble Barentsregionen beheftet med negative assosiasjoner, og av stadig flere betegnet som en fiasko satt opp mot visjonene som preget prosjektet i begynnelsen. Det er derfor betegnende at utvalget bak NOU 2003:32, *Mot nord!*, var delt i oppfatningen av hvilken betydning Barentssamarbeidet skulle ha innenfor den nye nordområdetenkninga. Et flertall i utvalget foreslo å konsentrere norsk innsats om Arktisk råd og det bilaterale samarbeidet med Russland, mens et mindretall mente at Barentsregionssamarbeidet burde være med videre og

utgjøre den tredje hovedsatsninga i norsk nordområdepolitikk.²⁵ I den påfølgende *Regjeringens nordområdestrategi*, er imidlertid Barentssamarbeidet fortsatt et viktig satsningsområde i framtida.²⁶

Selv om nordområdene i mange sammenhenger omtales som en region, er det en vesensforskjell sammenlignet med Nordkalotten og Barentsregionen. Disse regionene har, om enn i ulik grad, blitt tuftet på kulturelle og historiske aspekter. Nordområdene er derimot en mer reindyrket geografisk avgrenset region, uten pretensjoner om å vise til en sammenbindende historie eller kulturelle fellestrekk som sammenfaller med denne geografiske avgrensningen. Dette har nok bidratt til å gjøre nordområdebegrepet mindre håndgripelig enn de øvrige transnasjonale regionene, og dermed åpnet for ulike oppfatninger om innholdet og de forventningene en knytter til den satsingen som ledsager nordområdene.

Nordområdebegrepet i tanke og forventinger

Høsten 2008 kan en lese i avisa *Nordlys* at Nord-Norge gir strykkarakter til regjeringas nordområdesatsning. En meningsmåling dokumenterer en skuffelse over at regjeringas løfter om en tung satsning i nord ikke har materialisert seg i konkrete prosjekter og resultater. Jo lenger nord en kommer, jo større er misnøyen. I Finnmark er 56 % misfornøyd, i Troms 52 % og i Nordland 48 %, en viss andel er ”ikke sikker” og fordelingen av de fornøyde er henholdsvis 35 %, 36 % og 42 %.²⁷

Felles for alle de transnasjonale regionene Nord-Norge har vært del av i etterkrigstida, er ambisjoner om økt økonomisk vekst og slik hindre fraflyttinga fra landsdelen, slik mønsteret har vært de siste tiårene.

I en nasjonal sammenheng har Nord-Norge økonomisk og næringslivsmessig vært ansett som et ”problem” i etterkrigstidas Norge, mer enn øvrige regioner. Staten sto bak flere spesifikke tiltak og planer i denne perioden, og av særlig betydning var Nord-Norge planen fra 1951 ment å skulle modernisere landsdelen og skape økonomisk vekst. ”Problemet Nord-Norge” var etter krigen lav produktivitet (12 % av befolkninga, men bare 6 % av BNP), spredt bosetning ($\frac{2}{3}$ bodde på bygdene), høy sysselsetting innenfor primærnæringene, råvareproduksjon og landsdelens begrensede velstandsnivå (kun 50 % hadde tilgang på elektrisitet mot 90 % i landet for øvrig).²⁸ Et mønster dannet seg der sterke forventninger til hva statlig politikk kunne gjøre for en fraflyttningspreget landsdel spilte en viktig rolle.

Nordkalott samarbeidet fikk ikke store økonomiske ringvirkninger for Nord-Norge og er i dag preget av å være en organisatorisk ramme rundt et kulturelt samarbeid. Tanken om Barentsregionen som motor for økt økonomisk vekst og optimisme i landsdelen ble etter hvert innhentet av negative erfaringer, og for mange ble dermed nordområdene den nye og etterlengtede rammen rundt en satsning på Nord-Norge. Når utsiktene er å bli en framtidig vekstregion innenfor olje- og gassnæringen, er det ikke vanskelig å forstå entusiasmen blant politikere, næringslivsfolk og menigmann i landsdelen. Enkelte estimat tilsier at så mye som $\frac{1}{4}$ av verdens uoppdagede olje- og gassressurser kan befinne seg i arktiske strøk. For Norges del mener man at omtrent $\frac{2}{3}$ av de uoppdagede ressursene på norsk sokkel finnes i Norskehavet og Barentshavet.²⁹ Nordområdebegrepet peker framover i tid og har en uforløst og urealisert dimensjon. De satsninger som gjøres forstås som investeringer, og gevinsten som skal komme forskutteres. Slikt skaper forventninger.

La oss nå vende tilbake til innledningen og de ulike forventningene om hva begrepet nordområdene skal bety for Nord-Norge. Hvorfor er det slik at forventningene med hensyn til

hva nordområdesatsningen skal avstedkomme i en viss grad er avhengig av ståsted, henholdsvis i Nord-Norge eller sør for Nord-Norge?

Nordområdebegrepet sett nordfra og sørfra

Det er åpenbart at de assosiasjonene begrepet nordområdene har for mange i Nord-Norge først og fremst peker i retning av å være et innenrikspolitisk begrep, med forventninger om bred statlig satsning i landsdelen. Redaktøren i avisa *Nordlys* satte i gang en debatt om nordområdene i etterkant av at statsbudsjettet ble lagt fram høsten 2008:

Jeg mener det er på høy tid å løfte debatten om ”Nordområdene” ut av hendene til de få, ekspertene og et lite utvalg politikere. Det er ikke minst viktig å hente debatten hjem til Nord-Norge igjen. [...] Jeg ønsker kunnskap med rot i en nordnorsk forståelse av viktig og uvesentlig. Det gir en annen og bedre plattform for å utvikle norsk nordområdepolitikk med ståsted i smørøyet – i nord. [...] Tror vi at det er mulig å få politisk kraft i utviklingen av landdelen av norsk nordområdepolitikk så lenge det er Utenriksdepartementet som sitter i førersetet? Jeg tviler.³⁰

Ønsket om å få større klarhet i hva nordområdesatsninga skal bety for Nord-Norge, har nok også opphav i OL-saken. For de som assosierte OL i Tromsø 2018 med myndighetenes nordområdesatsning, ble forbitrelsen stor da foten ble satt ned for dette prosjektet 6. oktober 2008. Mange var uforstående til at regjeringen forholdt seg passiv. Samme redaktør målbærer også dette perspektivet:

Som nasjon har vi ikke tatt inn over oss at neste generasjon Norge blir formet ved kysten – i nord og vest, med havet som kapital, og modernitet, viten og djervhet som hvasse redskaper. Jonas Gahr Støre formulerte dette presist da han 10. november 2005 streket opp sin Nordområdevisjon i det som i dag kalles Tromsøtalen: ”Jeg tror at dette er vår største utfordring; å omstille perspektivet. Å ta inn over oss at rammene rundt politikk for Nordområdene er så grunnleggende forandret på veldig kort tid.” Slik er

det. Fra dag én, nærmere bestemt 13. mai 2003, var årsak nr. én til mitt OL-engasjement at dette kunne vende det nasjonale blikket mot nord med kraft og intensitet.³¹

Har aktører i Nord-Norge misforstått myndighetenes nordområdesatsning og bygget opp falske forhåpninger? Har den gamle tenkninga om relasjonen mellom Nord-Norge og staten fordreid meningen med nordområdene, eller har politikerne lovd en satsning som ikke i tilstrekkelig grad følges opp i konkrete prosjekt? Mange har nok sett på nordområdesatsning som en Nord-Norgesatsning, men med nye argumenter og innenfor en ny ramme. I innledninga til *Regjeringens nordområdestrategi* kan en lese:

Bærekraftig utvikling i nord er ikke bare en viktig distriktpolitisk målsetting, det er av strategisk betydning for oss alle. Størst oppmerksomhet har det vært om ressursene i havet, og mulighetene og utfordringene knyttet til havet ved de norske nordområdene. Men menneskene lever sine liv på land. Regjeringens politikk er en bred nasjonal satsing på bosetting, arbeid, verdiskaping, utdanning, kultur og kontakt over grensene i nord.³²

Utenriksminister Gahr Støre har møtt kritikken med at for mye sauses inn i nordområdesatsninga og følte behov for å klargjøre: ”*Det er ikke en Øst-Finnmarksatsing, Vest-Finnmarksatsing, Finnmarksatsing eller en Finnmark-Troms- og Nordlandsatsing. Det er det nordlige Norge, nord i Europa, opp mot det som er Arktis.*”³³ For de som ikke fant dette tilstrekkelig klargjørende, kunne professor i sammenlignede politikk, Frank Aarebrot, bidra med en forklaring der skylden legges på nordnorsk presse. Det er deres framstillinger som er skyld i at folk nordpå har misforstått regjeringas nordområdesatsning. Nordområdesatsning er, ifølge Aarebrot, ikke distriktpolitiske tiltak for å hjelpe Finnmark, men en nasjonal politikk for å sikre olje- og gassressursene i nord.³⁴

Målsetningen innenfor et slikt primært utenrikspolitisk perspektiv på nordområdene, er å unngå at Norge skal bli stående på sidelinja i det internasjonale spillet i nord. Man er redd for dette når det gjelder petroleumssektoren og for at Norge skal møte sterkere motstand i fiskerivernsonen rundt Svalbard. I tillegg trekkes delelinjeforhandlingene, tvisten om midtlinje- eller sektorprinsippet skal legges til grunn for norsk-russisk grensesetting i Barentshavet, med Russland fram. Dette har betydning både for olje- og gassressurser og fastsetting av fiskekvoter. Vi må dessuten sikre oss vestlige allierte i ryggen når våre interessemotsetninger for alvor kommer på bordet, siden Russland, etter enkeltes mening, opptrer uforutsigbart.³⁵

Sett nordfra vektlegges den innenrikspolitiske dimensjonen ved nordområdebegrepet, mens det sett sørfra dras mot den utenrikspolitiske dimensjonen. På et vis tenkes det i nord mer på de norske landområdene, mens det ellers i større grad er fokus på de norske havområdene.

Det tvetydige nordområdebegrepet

Innenfor en nordnorsk kontekst er det flere røster som markerer skuffelse over brutte forventninger, og som åpenbart assosierer begrepet nordområdene med økonomisk vekst og modernisering i nord. Altså en tenkning om at den utenrikspolitiske dimensjonen får innenrikspolitiske konsekvenser i form av satsning på Nord-Norge. For å belyse grunnlaget for slike forventninger, kan en sitere et utdrag fra Gahr Støres innlegg i VG januar 2006: ”Det er stor oppmerksomhet om nordområdene. Det er på tide. Her ligger Norges kanskje viktigste utenrikspolitiske utfordring. Her ligger store muligheter for utvikling og styrket bosetting i vår nordlige landsdel. Oppgaven kaller på det beste i vår evne til å trekke sammen.”³⁶ Med høye forventninger kommer gjerne dype skuffelser, og det er flere trekk som høsten 2008 ligner på

hva som skjedde da pendelen svingte fra optimisme til pessimisme i forhold til den næringslivsmessige satsningen innenfor Barentsregionen.

Mange er imidlertid relativt fornøyd med regjeringas nordområdesatsning. I den tidligere nevnte meningsmålingen om nordområdesatsinga, var 39 % av de spurte i Nord-Norge enten ”svært fornøyd” eller ”ganske fornøyd”. Jo lenger sør i landsdelen en kommer, jo mer fornøyd var de forespurte. Midt mellom disse gruppene av ”fornøyde” og ”misfornøyde” befinner det seg 11 % som er ”ikke sikker”.³⁷ Kanskje disse tre hovedgruppene, hver på sitt vis, framviser særlige trekk ved nordområdebegrepet?

Den største gruppen preges av sterke forventninger om konkrete innenrikspolitiske resultater av nordområdesatsingen i landsdelen, i tråd med de fleste statlige tiltak og transnasjonale samarbeid i Nord-Norge etter 1945. Den nest største gruppen representerer de som mener regjeringen innfrir på disse områdene og som hovedsakelig vurderer de utenrikspolitiske dimensjonene. Til sist har vi en mindre gruppe som mest av alt er avventende, bortsett fra de i denne gruppa som er likegyldige til hele nordområdesatsinga. Av de som imidlertid fortsatt er avventende har kanskje, på tross av økt fokus på nordområdene i media og innenfor rikspolitikken, ikke helt fått tak på hva nordområdebegrepet faktisk skal bety for framtida i landsdelen, noe som slett ikke er vanskelig å forstå.

Det er en tvetydighet i hva som legges i nordområdebegrepet, en uklarhet i skillet mellom utenriks- og innenrikspolitikk, som enkelte hevder er bevisst gjort for å sikre entusiasme rundt norske sikkerhetspolitiske og økonomiske interesser i nord.³⁸

Statsbudsjettene taler gjennom tall og viser på sitt vis hvordan prioriteringa mellom ulike områder faktisk blir. For mange kan dette bli avklarende i forhold til tvetydigheter, bevisste eller ikke, om for eksempel hva nordområdesatsninga innebærer. Ikke alle kan få sine forventninger innfridd og sine forståelsesrammer bekreftet, til det spriker disse for mye, men i hvert fall kan en få en klarere forståelse om hvordan innholdet i nordområdebegrepet skal forstås.

Referanser

- ¹ Nordlys 23.10.2008, ”Avviser”. Finnes på <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501220081023000025624&serviceId=2>, sist besøkt 27.11.2008.
- ² Samme sted.
- ³ ”Et hav av muligheter – en ansvarlig politikk for nordområdene”. Finnes på http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/utenriksminister_jonas_gahr_store/taler_arterikler/2005/Et-hav-av-muligheter--en-ansvarlig-politikk-for-nordomradene.html?id=273194, sist besøkt 27.11.2008.
- ⁴ ”Allmøte i utenriksdepartementet”. Vika kino. 18. oktober 2005. Finnes på http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/utenriksminister_jonas_gahr_store/taler_arterikler/2005/Tale-pa-allmote-i-Utenriksdepartementet.html?id=273149, sist besøkt 27.11.2008.
- ⁵ Blant annet luftet sjefredaktør i avisa Nordlys denne tanken. Se http://settfranord.origo.no/-bulletin/show/94522_jonas-paa-topp-i-troms, sist besøkt 27.11.2008.
- ⁶ Søk foretatt 24.10.2008.
- ⁷ <http://no.wikipedia.org/wiki/Arktis>, sist besøkt 27.11.2008.
- ⁸ G. Hønneland og L. C. Jensen, *Den nye nordområdepolitikken*, Bergen 2008:9.
- ⁹ Blant annet St. meld. nr. 30 (2004-2005) *Muligheter og utfordringer i nord*, Utenriksdepartementet, 2005, ”Barents 2020” – *Et virkemiddel for en framtidrettet nordområdepolitikk*, Utenriksdepartementet 2006 og den nevnte *Regjeringens nordområdestrategi*, Utenriksdepartementet, 2006.
- ¹⁰ NOU 2003:32, *Mot nord!*: 21.
- ¹¹ Samme sted. Selve illustrasjonen finnes på <http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20032003/032/HFIG/fig2-1.jpg>, sist besøkt 27.11.2008.
- ¹² NOU 2003:32, *Mot nord!*:21.
- ¹³ G. Hønneland og L. C. Jensen, *Den nye nordområdepolitikken*, Bergen 2008:62.
- ¹⁴ NOU 2003:32, *Mot nord!*:21. De illustrerende kartutdragene som brukes for å vise områdene finnes på <http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20032003/032/HFIG/fig2-3.jpg> (Barentshavet med tilliggende hav) og <http://www.barentsinfo.fi/barentsmap.htm> (Barentsregionen). Begge sist besøkt 27.11.2008.
- ¹⁵ *Regjeringens nordområdestrategi*, Utenriksdepartementet, 2006:11.
- ¹⁶ Søk utført 30.10.2008.
- ¹⁷ Se f. eks. følgende illustrasjon: <http://arcticjobnet.sevennet.net/images/20040405150724.jpg>, sist besøkt 27.11.2008.
- ¹⁸ M. Laukkanen, *Ragnar Lassinantti. Nordkalottens Gudfar*, Torneå 1992:93.
- ¹⁹ Se for eksempel O. M. Hætta, *Samene. Nordkalottens urfolk*, Kristiansand 2002.
- ²⁰ <http://www.nordkalottradet.nu/Brosjyre/Norsk.pdf>, sist besøkt 01.09.2008.
- ²¹ G. Hønneland og L. C. Jensen, *Den nye nordområdepolitikken*, Bergen 2008:11.
- ²² L. E. I. Landsem, *Barentsregionens tilblivelse*. Masteravhandling i historie, Universitetet i Tromsø 2007:91.
- ²³ Søk i a-tekst 30.10.2008.
- ²⁴ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/veiledninger/2006/Ny-Barentsekstra-tatt-fra-eks-barentstopp.html?id=88485>, sist besøkt 27.11.2008.
- ²⁵ NOU 2003:32, *Mot nord!*:11.
- ²⁶ *Regjeringens nordområdestrategi*, Utenriksdepartementet 2006:13. Det ville dessuten vært oppsiktsvekkende om Torvald Stoltenbergs grunnleggende arbeid for Barentssamarbeidet ikke skulle videreføres av ei regjering ledet av sønnen Jens Stoltenberg.
- ²⁷ Nordlys 16.09. 2008: ”Ny meningsmåling om nordområdesatsingen”. Finnes på: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501220080916000022375&serviceId=2>, sist besøkt 27.11.2008.
- ²⁸ A. Jaklin, *Historien om Nord-Norge*, Oslo 2004:323-324.
- ²⁹ *Regjeringens nordområdestrategi* (2006):11.
- ³⁰ Nordlys 18.10.2008. ”Nord-Norge 2022”. Finnes på: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501220081018000025247&serviceId=2>, sist besøkt 27.11.2008.
- ³¹ Nordlys 11.10.2008. ”Sutring, sinne og søringer”. Finnes på <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501220081011000024735&serviceId=2>, sist besøkt 27.11.2008.
- ³² *Regjeringens nordområdestrategi*, Utenriksdepartementet 2006:5.
- ³³ NRK. ” –Ikke alt er nordområdesatsing.” Finnes på http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.6266304, sist besøkt 27.11.2008.

---

³⁴ NRK. ”–Ikke distriktspolitikk.” Finnes på http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.6268051, sist besøkt 27.11.2008.

³⁵ G. Hønneland og L. C. Jensen, *Den nye nordområdepolitikken*, Bergen 2008:160.

³⁶ http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/utenriksminister_jonas_gahr_store/taler_artikler/2006/Nordomraden_e--hva-na.html?id=273217, sist besøkt 27.11.2008.

³⁷ *Nordlys* 16.09.2008. ”Ny meningsmåling om Nordområdesatsingen.” Finnes på <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501220080916000022375&serviceId=2>, sist besøkt 27.11.2008.

³⁸ Se blant annet Geir Hønnesland ”Nordområdesatsingen – en bløff” i *Nordlys* 24.10.2008. Finnes på <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501220081024000025690&serviceId=2>, sist besøkt 27.11.2008.